

Folketingets Miljø- og Fødevarerudvalg
Christiansborg
1240 København K

J.nr. MST-001-13459

Den 9. oktober 2015

Folketingets Miljø- og Fødevarerudvalg har i brev af 9. september 2015 stillet følgende spørgsmål nr. 136 (alm. del), som hermed besvares. Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Pia Olsen Dyhr (SF).

Spørgsmål nr. 136 (alm. del)

Vil ministeren forud for besvarelsen af samrådsspørgsmål F og G besvare nedenstående spørgsmål eventuelt med inddragelse af bidrag fra sundhedsministeren:

- a. Hvor mange mennesker bliver efter ministerens vurdering ramt af reduceret fertilitet som følge af hormonforstyrrende stoffer?
- b. Hvor mange mennesker bliver efter ministerens vurdering ramt af alvorlige sygdomme som følge af hormonforstyrrende stoffer?
- c. Mener ministeren, at det er i orden at så mange bliver ramt af reduceret fertilitet og alvorlige sygdomme som følge af hormonforstyrrende stoffer?
- d. Hvad vil ministeren konkret gøre for at nedbringe antallet af personer, der rammes af reduceret fertilitet og alvorlige sygdomme som følge af hormonforstyrrende stoffer?
- e. Hvad kan ministeren oplyse om hormonforstyrrende stoffers omkostninger for samfundet?
- f. Hvad kan ministeren oplyse om det offentliges indsats for at øge vor viden om hormonforstyrrende stoffer – herunder projekter startet i statslig regi de seneste 10 år og deres finansiering?
- g. Hvilken rolle spiller denne viden i det internationale arbejde for at reducere udsættelsen for hormonforstyrrende stoffer, herunder arbejdet med reguleringen af kemikalier i EU?
- h. Hvordan vil ministeren beskrive forskningsindsatsen vedrørende hormonforstyrrende stoffer på Rigshospitalet i international sammenhæng, herunder EDMaRC som fra 2015 modtager midler under finansloven – midler, som ifølge presseforlydender nu fjernes som følge af regeringens anvendelse af Venstres såkaldte ”grøn realisme”?

Svar

a) Hvor mange mennesker bliver efter ministerens vurdering ramt af reduceret fertilitet som følge af hormonforstyrrende stoffer?

Jeg har forelagt spørgsmålet for Miljøstyrelsen, som oplyser følgende:

”Der findes ingen danske opgørelser af, hvor mange mennesker der er ramt af reduceret fertilitet som følge af udsættelse for hormonforstyrrende stoffer. En sådan opgørelse vil også være forbundet med stor usikkerhed. Det skyldes, at vi endnu ikke med sikkerhed ved hvilke stoffer, der er hormonforstyrrende, men også at reduceret fertilitet hos den enkelte person kan være forårsaget af forskellige påvirkninger og ikke kun udsættelse for hormonforstyrrende stoffer.

I 2014 udkom en række rapporter og videnskabelige artikler, der estimerer omkostninger relateret til sundhedseffekter af hormonforstyrrende stoffer på EU niveau. Undersøgelserne bruger forskellige metoder og forudsætninger for estimaterne og er derfor svære at sammenligne direkte. Uanset hvilken metode, der tages udgangspunkt i, vil sådanne estimater altid være forbundet med betydelige usikkerheder.

I rapporten ”the Cost of Inaction” udgivet af Nordisk Ministerråd fokuseres på effekter på mandlig reproduktion, herunder hvor mange af de drenge, der fødes hvert år, som ikke vil kunne få de børn, de gerne ville have, på grund af nedsat fertilitet. Rapporten tager udgangspunkt i en antagelse om, at henholdsvis 2, 20 og 40 % af det totale antal tilfælde skyldes udsættelse for hormonforstyrrende stoffer. Procentsatserne er udvalgt i samarbejde med førende forskere inden for feltet. Hvis henholdsvis 2, 20 og 40 % af de totale antal tilfælde tilskrives udsættelse for hormonforstyrrende stoffer estimeres det, at der i EU hvert år fødes henholdsvis 2.079, 20.787 og 41.574 drenge, der ikke vil kunne få de børn, de gerne vil have, på grund af reduceret fertilitet som følge af udsættelse for hormonforstyrrende stoffer.

Derudover udgav en international forskergruppe 4 videnskabelige artikler om omkostningerne forbundet med udsættelse for hormonforstyrrende stoffer. Den ene af artiklerne fokuserer på mandlig reproduktion. Forskerne bruger en metode, hvor de tager udgangspunkt i befolkningens belastning med specifikke stoffer og sammenhæng mellem udsættelse for stofferne og helbredsmæssige effekter. Forskergruppen estimerer på den måde, at der i EU årligt er 618.000 behandlinger for barnløshed, som skyldes nedsat fertilitet på grund af udsættelse for ftalater.

Som det fremgår, er beregninger af hvor mange mennesker, der er ramt af reduceret fertilitet, behæftet med stor usikkerhed.

Hormonforstyrrende stoffers mulige effekter på kvinders fertilitet er ikke taget i betragtning i de to undersøgelser.”

b) Hvor mange mennesker bliver efter ministerens vurdering ramt af alvorlige sygdomme som følge af hormonforstyrrende stoffer?

Jeg har forelagt spørgsmålet for Miljøstyrelsen, som oplyser følgende:

”Der findes ingen danske opgørelser af, hvor mange mennesker der er ramt af alvorlige sygdomme, som følge af udsættelse for hormonforstyrrende stoffer. I den nordiske rapport, som ovenfor nævnt, blev der ud over effekter på fertilitet estimeret antal tilfælde af manglende nedfald af testikler hos nyfødte drengebørn, misdannede kønsorganer hos nyfødte drengebørn og testikelkræft. Hvis henholdsvis 2, 20 og 40 % af de totale antal tilfælde tilskrives udsættelse for hormonforstyrrende stoffer, estimeres det, at der i EU hvert år er henholdsvis 523, 5.234 og 10.468 ekstra tilfælde af manglende nedfald af testikler hos nyfødte

drengbørn, henholdsvis 224, 2.244 og 4.488 ekstra tilfælde af misdannede kønsorganer hos nyfødte drengbørn og henholdsvis 308, 3.078 og 6.157 ekstra tilfælde af testikelkræft som følge af udsættelse for hormonforstyrrende stoffer.

Den internationale forskergruppe har i deres artikler fundet de bedst underbyggede sammenhænge mellem specifikke kemiske stoffer og sygdomstilfælde. De har fundet følgende sammenhænge og estimeret følgende ekstra tilfælde efter udsættelse for hormonforstyrrende stoffer i EU årligt: Udsættelse for en række navngivne hormonforstyrrende stoffer fører til 97.855 ekstra tilfælde af overvægt og fedme, 48.700 ekstra tilfælde af diabetes, 82.294 ekstra tilfælde af adfærdsvanskeligheder (nedsat intellektuel funktionsevne, ADHD og autisme), 4.615 ekstra tilfælde af kryptorkisme (manglende nedfald af testikler til pungen hos drengbørn), 6.830 ekstra tilfælde af testikelkræft og 24.820 ekstra tilfælde af nedsat testosteron med tidligere død til følge. Desuden estimeres et tab af over 13,8 mio. IQ point som følge af udsættelse for specifikke hormonforstyrrende stoffer.

Hvis tilfældene lægges sammen, er der i EU omkring 270.000 (266.406-278.306) tilfælde af nye alvorlige sygdomme hvert år som følge af udsættelse for hormonforstyrrende stoffer.

Miljøstyrelsen bemærker, at ovennævnte estimater er behæftet med stor usikkerhed. Det bemærkes også, at en række alvorlige sygdomme, som er fundet associeret til udsættelse for hormonforstyrrende stoffer, ikke er dækket af de ovenstående estimater (f.eks. brystkræft, prostatakkræft og effekter på kvinders fertilitet).”

c) Mener Ministeren, at det er i orden at så mange bliver ramt af reduceret fertilitet og alvorlige sygdomme som følge af hormonforstyrrende stoffer?

Det er ikke i orden, hvis mennesker bliver syge af udsættelse for hormonforstyrrende stoffer. Det er derfor, at vi siden 2002 har haft en strategi for området i Danmark, og de to kemikaliehandlingsplaner samt den nuværende kemikalieindsats har fokus på at fremskaffe viden, udvikle testmetoder og skærpe den internationale indsats for at få reguleret stoffer med denne type effekter. Det er også derfor besluttet i EU under 7. Miljøhandlingsprogram, at vi skal minimere udsættelsen for disse stoffer.

Som det fremgår af svarene fra foregående spørgsmål, er der usikkerhed om, hvor mange sygdomstilfælde der direkte skyldes udsættelse for hormonforstyrrende stoffer. Men det ændrer ikke ved, at mennesker ikke skal blive syge af udsættelse for hormonforstyrrende stoffer, og at det derfor er en problemstilling, jeg tager alvorligt.

d) Hvad vil Ministeren konkret gøre for at nedbringe antallet af personer, der rammes af reduceret fertilitet og alvorlige sygdomme som følge af hormonforstyrrende stoffer?

Mit udgangspunkt er, at vi bedst sikrer forbrugerne ved fælles regulering af kemikalier i EU, og i den forbindelse prioriterer jeg arbejdet med udpegning og regulering af hormonforstyrrende stoffer højt. Jeg samarbejder lige nu med flere andre EU-lande om at lægge pres på Kommissionen, så tempoet i EU's

kemikaliarbejde bliver sat op – det gælder også arbejdet med at få identificeret de stoffer, som er hormonforstyrrende, samt at få minimeret udsættelsen for dem. Her vil det hjælpe at blive enige om EU kriterier for hormonforstyrrende stoffer. Det er specielt vigtigt i forhold til biocider og pesticider, hvor der i lovgivningen er krav om kriterier. Derfor støtter Danmark Sverige i en retssag mod Kommissionen for ikke at have indført kriterier rettidigt.

Danmark foreslog i 2014 fire ftalater til kandidatlisten under REACH, fordi de er hormonforstyrrende, og vi har netop sammen med Sverige foreslået en femte ftalat til kandidatlisten på grund af hormonforstyrrende effekter. Samtidig arbejder vi lige nu sammen med Det Europæiske Kemikalieagentur om at udarbejde en restriktion for de fire mest problematiske ftalater, så vi kan nedsætte forbrugernes udsættelse for nogle af de stoffer, vi ved, er hormonforstyrrende.

Arbejdet i EU går dog langsommere end ønsket. Derfor informerer vi løbende forbrugerne, så de, der ønsker at nedsætte deres egen udsættelse for kemikalier i hverdagen, har mulighed for det. Den 21. september blev kampagnen Maybe Baby lanceret, som skal oplyse elever på gymnasiale uddannelser om fertilitet, herunder også om hormonforstyrrende stoffer.

Opbygning af viden sker blandt andet i Center for Hormonforstyrrende Stoffer og er stadig relevant, da mange effekter af hormonforstyrrende stoffer er dårligt belyst. Arbejdet med udvikling af testmetoder prioriteres også højt, fordi det er essentielt for at kunne udpege hvilke stoffer, der er hormonforstyrrende. Fx er Danmark lige nu ved at modernisere en standardtest, så den også undersøger for hormonforstyrrende effekter.

e) Hvad kan Ministeren oplyse om hormonforstyrrende stoffers omkostninger for samfundet?

Jeg har forelagt spørgsmålet for Miljøstyrelsen, som oplyser følgende:

”De samfundsøkonomiske omkostninger relateret til sundhedseffekter af hormonforstyrrende stoffer kan både skyldes omkostninger i forbindelse med behandling af sygdomme, tabt arbejdstid og forringelser i livskvalitet, inklusiv psykosociale effekter og tabte leveår. Undersøgelserne nævnt i svarene på spørgsmål 136 a og b inddrager disse omkostninger på forskellig vis. De økonomiske estimater er derfor endnu sværere at sammenligne direkte end de estimerede antal sygdomstilfælde.

Der findes ingen danske opgørelser af hormonforstyrrende stoffers omkostninger for samfundet. I den nordiske rapport estimeres omkostningerne forbundet med hormonforstyrrende stoffers effekter på mandlig fertilitet, testikelkræft, manglende nedfald af testikler til pungen og misdannede kønsorganer hos nyfødte drengebørn til henholdsvis 59, 592 og 1200 mio. euro per år i EU, hvis der regnes med, at henholdsvis 2, 20 og 40 % af det totale antal tilfælde skyldes udsættelse for hormonforstyrrende stoffer.

Den internationale forskergruppe estimerer de samlede omkostninger ved udsættelse for hormonforstyrrende stoffer til 157 mia. euro per år i EU. Heri inkluderes effekter på mandlig fertilitet, testikelkræft, manglende nedfald af testikler hos nyfødte drengebørn, tidlig død som følge af nedsat mandligt

kønshormon, fedme, diabetes, nedsat intellektuel funktionsevne, ADHD, autisme og nedsat IQ.

NGO'en HEAL estimerer de samlede omkostninger ved udsættelse for hormonforstyrrende stoffer til 13-31 mia. euro per år i EU. HEAL inkluderer reduceret fertilitet, som dækker både mænd og kvinder, manglende nedfald af testikler og misdannede kønsorganer hos drengbørn, brystkræft, prostatakraft, autisme, ADHD, fedme og diabetes.

Som det fremgår, er det overordentlig vanskeligt at beregne de samfundsmæssige omkostninger ved udsættelse for hormonforstyrrende stoffer, men det vurderes dog, at det er et ikke ubetydeligt beløb.”

f) Hvad kan ministeren oplyse om det offentlige indsats for at øge vor viden om hormonforstyrrende stoffer – herunder projekter startet i statslig regi de seneste 10 år og deres finansiering?

Jeg har forelagt spørgsmålet for Miljøstyrelsen, som har indhentet bidrag fra Fødevarestyrelsen, Sundheds- og Ældreministeriet og Uddannelses- og Forskningsministeriet (Forsknings- og Innovationsstyrelsen og Innovationsfonden). De har oplyst følgende:

Nedenstående initiativer med henblik på at øge viden i forhold til hormonforstyrrende stoffer er taget inden for de seneste 10 år. Det skal bemærkes, at der udover nedenstående er gennemført yderligere forskningsprojekter, hvor der indgår elementer, der kan være relevante i forhold til problemstillingen omkring hormonforstyrrende stoffer. Ligeledes indeholder en del af de nævnte projekter også andre elementer end hormonforstyrrende stoffer.

2006-2009	Kemikaliehandlingsplan I (FL – ca. 6 mio. kr.)
<i>(bl.a. 2 nationale og 2 internationale forskerworkshops, international ekspertworkshop om kombinationseffekter)</i>
2008	Oprettelse af Center for Hormonforstyrrende Stoffer (FL - 7,1 mio. kr.) <i>(5 vidensopbygningsprojekter)</i>
2010	5,0 mio. kr. til 2 projekter om belysning af danskernes belastning med hormonforstyrrende stoffer og kombinationseffekter af hormonforstyrrende stoffer senere i livet
2010-2013	Kemikaliehandlingsplan II (FL - ca. 31 mio. kr.)
<i>(Center for Hormonforstyrrende stoffer, 24 vidensopbygningsprojekter, herunder bl.a. undersøgelser af kombinationseffekter i dyreforsøg, muligheder for regulering i form af rapporter om kriterieforslag, om der er en tærskelværdi for hormonforstyrrende stoffer og informations-/teststrategi, samt 4 nationale workshops og 2 internationale forskerworkshops)</i>
2013	2,0 mio. kr. til et projekt om undersøgelse af danske børns udsættelse for UV-filtre og sammenhæng med vækst og hormonniveau
2014-2017	Kemikalieindsatsen (FL – ca. 25 mio. kr.)
<i>(Center for Hormonforstyrrende Stoffer fortsættes, 3 vidensopbygningsprojekter igangsat indtil videre, 1 international forskerworkshop afholdt, 1 national workshop afholdes 7. oktober, national ekspert i hormonforstyrrende stoffer til EU-Kommissionen)</i>

- 2011-2014 **Fødevarerforlig II** (FL – ca. 35 mio. kr.)
Cocktail projekt på DTU Fødevarerinstitutionen (i alt 6 projekter, der omhandler Viden og redskaber til brug for risikovurderingen af kombinationer af uønskede stoffer i fødevarer)
- 2012-15 Kortlægning af stoffer på listen over uønskede stoffer (LOUS) mhp. yderligere tiltag (herunder hormonforstyrrende stoffer, i alt 48 mio. kr.)
- 2015-2018 **Fødevarerforlig III** (FL – ca. 20 mio. kr.)
Projekter igangsættes på DTU Fødevarerinstitutionen om styrket risikovurdering af hormonforstyrrende stoffer og udvikling af metode til risikovurdering af kombinationseffekter.

Forskning/udredning rettet mod hormonforstyrrende stoffer

Under Miljøstyrelsens bekæmpelsesmiddelforskningsprogram er der gennemført 6 forskningsprojekter der omhandler hormonforstyrrende effekter af pesticider, i alt ca. 19,3 mio. kr. Desuden er 3 nye projekter igangsat med et budget på i alt ca. 10,5 mio. kr.

Under det arktiske monitoringsprogram (AMAP) (finansieret via DANCEA-midler) af sundhedsbelastningen af kemiske stoffer i det arktiske område, har flere af projekterne bidraget med viden, der er relevant i forhold til problemstillingen med hormonforstyrrende stoffer.

Bevillinger under det Strategiske Forskningsråds programkomiteer

2005: 14,8 mio. kr. til et projekt om hormonforstyrrende stoffer i fødevarer og Miljø, jf. udmøntning af forskningsreserven til program om Forskning i Hormonlignende stoffer
 2007: 2 projekter relateret til hormonforstyrrende stoffer, i alt 16,4 mio. kr.
 2008: 2 projekter relateret til hormonforstyrrende stoffer, i alt 15,6 mio. kr.
 2009: 1 projekt om hormonforstyrrende stoffer og reproduktion, 10 mio. kr.
 2010: 1 projekt om mor/foster udsættelse for miljøskadelige stoffer og abnorm udvikling, 22 mio. kr.

Bevillinger under Det Frie Forskningsråd

Opgivet for årene 2012-2015: 5 projekter relateret til hormonforstyrrende stoffer, i alt 14,3 mio. kr.

Bevillinger under Sundhedsministeriet

Sundhedsministeriets Miljømedicinske Forskningscenter i perioden 2005-2008, idet centeret blev nedlagt i 2008. Det skal anføres, at der maksimalt kunne søges om 600.000 kr.: I alt 6 projekter til en samlet sum på 2,9 mio. kr.

Der afsættes 10 mio. kr. i 2015 og 5 mio. kr. i 2016 til Rigshospitalets Afdeling for Vækst og Reproduktion og Det Internationale Center for Forskning i Hormonforstyrrelser (EDMaRC) til styrkelse af forskningen i sammenhængen mellem hormonforstyrrende stoffer og reproduktion mv.

Siden 2004 har Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse (nu Sundheds- og Ældreministeriet) ydet tilskud til overvågning af sædkvaliteten hos unge mænd fra Københavnsområdet. Overvågningen foretages af Afdeling for Vækst og Reproduktion på Rigshospitalet, og programmet har modtaget mellem 1,5 og 1,7 mio. kr. årligt efter ansøgning til puljen Sundhedsfremme og sygdomsforebyggelse.

International og Nordisk videnopbygning

2001- Aktivt bidrag til OECD testmetodeudviklingsprogram til identifikation af stoffer med hormonforstyrrende egenskaber i form

	af videnopbygning og praktisk udvikling af testmetoder (FL – 3 mio. kr. årligt)
2009	Danmark vært for OECD WS OECD-landenes aktiviteter i relation til testning, vurdering og håndtering af hormonforstyrrende stoffer
2010	Aktivt bidrag i Nordisk samarbejde om bidrag til OECDs testmetodeudviklingsprogram. Desuden 3 workshops om kriterier, kombinationseffekter og regulering af hormonforstyrrende stoffer i regi af Nordisk Ministerråd, informationsfoldere om kombinationseffekter af hormonforstyrrende stoffer.

Informationskampagner rettet mod borgere

2006	Babykemi – god kemi til gravide og ammende
2009	65.000 - 2-års kampagnen
2012	Klar til storke
2013	Mad Med Mindre Kemi
2014	Gravid-kampagnen
2015	MaybeBaby

Herudover kan det oplyses, at Miljøstyrelsen som led i testmetodeudviklingsarbejdet i 2001 oprettede et hormonnetværk af forskere, klinikere og myndigheder (MST), som mødes 2 gange årligt og videndeler, og herved sikrer koordination af videnopbygning og testmetodeudvikling. I 2007 blev der oprettet et myndighedsnetværk om hormonforstyrrende stoffer, som mødes 2 gange årligt for udveksling af viden og koordinering af indsatser, med deltagelse af Miljøstyrelsen (formand), Sundhedsstyrelsen, Fødevarestyrelsen og Arbejdstilsynet, mens Forsknings- og Innovationsstyrelsen orienteres.

g) Hvilken rolle spiller denne viden i det internationale arbejde for at reducere udsættelsen for hormonforstyrrende stoffer, herunder arbejdet med reguleringen af kemikalier i EU?

Videnopbygning om hormonforstyrrende stoffer spiller en meget vigtig rolle i det internationale arbejde med at reducere udsættelsen for hormonforstyrrende stoffer. Det er den viden, der gør det muligt for os at udpege de stoffer, som er hormonforstyrrende og i sidste ende at regulere dem, så vi sikrer en tilstrækkelig beskyttelse af mennesker og miljø. Med udgangspunkt i denne videnopbygning har Danmark på nuværende tidspunkt sat betydelige aftryk på EU-arbejdet med regulering af hormonforstyrrende stoffer, herunder bidraget med faglige udredninger, udvikling af testmetoder til identificering af hormonforstyrrende stoffer og deltagelse i ekspertudvalg. Det har også været en medvirkende faktor til, at Danmark kan spille en aktiv rolle, når det gælder farevurderingen af de enkelte stoffers hormonforstyrrende egenskaber for eksempel i forbindelse med stofvurderinger under REACH.

h) Hvordan vil ministeren beskrive forskningsindsatsen vedrørende hormonforstyrrende stoffer på Rigshospitalet i international sammenhæng, herunder EDMaRC som fra 2015 modtager midler under finansloven – midler, som ifølge presseforlydender nu fjernes som følge af regeringens anvendelse af Venstres såkaldte ”grøn realisme”?

Forskere på Rigshospitalet var med blandt de første til at sætte hormonforstyrrende stoffer på dagsordenen i begyndelsen af 90'erne, og deres forskning har lige siden haft stor international betydning.

Jeg er derfor også tilfreds med, at afdelingen indgår i Center for Hormonforstyrrende stoffer, så deres store viden og målrettede videnopbygning på området kan bidrage til myndighedernes forebyggende arbejde. Rigshospitalets forskning i reproduktionseffekter, eksempelvis misdannede kønsorganer hos drengebørn, tidlig pubertet hos piger, lav sædkvalitet, fertilitetsproblemer, testikelkræft og forskellige befolkningsgruppers udsættelse for hormonforstyrrende stoffer, giver et vigtigt bidrag til det forebyggende arbejde med at nedsætte udsættelsen for hormonforstyrrende stoffer. Det gælder både i forhold til at kunne udvikle internationale testmetoder for at kunne forudsige effekter i mennesker, og i forbindelse med EU-arbejdet med regulering af hormonforstyrrende stoffer.

Støtten til det nyetablerede forskningscenter EDMaRC på Rigshospitalet ligger uden for mit ressort, og derfor har jeg bedt om bidrag fra Sundheds- og Ældreministeriet, som oplyser:

”Sundheds- og Ældreministeriet har modtaget et udkast til en aktivitetsrapport fra centret for perioden 1. januar til 30. juni 2015. Heraf fremgår det, at der er nedsat en bestyrelse, en ledelsesgruppe, en videnskabelig styregruppe samt administrativt personale. Udkastet viser desuden, at EDMaRC indgår i 23 samarbejdsprojekter med eksterne forskere fra bl.a. England, USA, Italien, Spanien, Polen og Finland. Endvidere har centret haft besøg af 9 gæsteforskere og har publiceret 37 artikler. Bedømt ud fra publikationslisten dækker artiklerne et bredt udsnit af samarbejdspartnere, herunder Center for Hormonforstyrrende Stoffer.”